

Slovenská asociácia učiteľov slovenčiny

Sídlo: Gymnázium na Hubeného ulici 23, 834 08 Bratislava

web: <http://saus.yw.sk>; email: janpapuga@gmail.com

Národný ústav certifikovaných
meraní vzdelávania
Žehrianska 9
851 07 Bratislava

V Bratislave dňa 25. 3. 2013

VEC

Externá časť maturitnej skúšky a Testovanie 9

Vážená pani riaditeľka,

na základe skúseností z testovaní 2013 Vám prostredníctvom Slovenskej asociácie učiteľov slovenčiny (ďalej SAUS) chcem na prvom mieste vyjadriť vďaku. Na rozdiel od minuloročných písomných testov boli tie tohtoročné o poznanie lepšie z hľadiska učiteľov aj študentov. Nestretávali sme sa takmer so žiadnou kritikou, žiaci boli spokojní a nemali pocit, že riešenie jednotlivých položiek bolo „lotériou“. Kľúč správnych riešení k externej časti maturitnej skúšky (ďalej EČ MS) bol jasný, konkrétny, v maturitných komisiách nedochádzalo k výrazným sporom pri oprave úloh s otvorenou odpoveďou.

Členov a sympatizantov SAUS teší, že boli vypočuté aj naše pripomienky z minulého roka. Sme radi, že boli vzaté konštruktívne a veríme, že sa stali podkladom k príprave tohtoročného testovania.

Týmto chceme vysloviť vďaku jednotlivým koordinátorom/koordinátorkám oboch typov testovaní a veríme, že si NÚCEM naďalej zachová takýto prístup k tvoreniu testov a využije konštruktívnu diskusiu so SAUS, ale aj s inými učiteľmi slovenského jazyka a literatúry.

Naše pripomienky k obojm testom sú minimálne, chcú byť predovšetkým informáciou o diskusiách medzi učiteľmi a členmi SAUS. Chceme nimi konkretizovať aj našu spokojnosť s externým testovaním 2013. Uvádzame ich v nasledujúcom prehľade.

- Pri Testovaní 9 (ďalej T 9) máme konečne pocit, že sa overovalo to, čo sa učí, teda úlohy sa nezameriavali iba na čítanie s porozumením, ktoré neraz presahujú rámec SJL a mali by byť predmetom osobitného testu.
- V teste T 9 (3257) v úlohe 15 sa v dvoch distraktoroch objavili pojmy z ISCED 3. Napriek tomu, že to neboli správne odpovede, niektorých učiteľov tieto možnosti zneistili, keďže sa po obsahovej reforme problematika priraďovacích a podraďovacích súvetí presunula do stredoškolského štúdia. Je potrebné ich učiť aj na ISCED 2?
- Test T 9 (3257) obsahoval ukážku č. 4, ktorou bola Antigona. Domnievame sa, že text antickej drámy je veku žiakov neprimeraný, i keď úlohy k nemu neboli problémové.

- Privítali by sme v T 9 viac literárnych úloh, keďže literatúra je výrazne zastúpená aj v štátnom vzdelávacom programe pre ISCED 2 a venuje sa jej veľký priestor aj v učebných plánoch a v školských vzdelávacích programoch základných škôl. Pomer medzi jazykom a literatúrou bol v tohtoročnom teste v neprospech literatúry, čo nezodpovedá jej postaveniu v procese vyučovania.
- **Jednou z najnaliehavejších pripomienok je, aby aj testy T 9 obsahovali úlohy s otvorenou odpoveďou.** Máme skúsenosti, ale aj žiaci na to poukazujú, že testovaní neraz riešia úlohy „tipovaním“ v zmysle hádania odpovedí, čo je v rozpore aj s princípmi testovania. Neraz sa stáva, že tipujúci žiak býva úspešnejší. Navyše z rôznych diskusií vieme, že otázky so 4 zatvorenými odpoveďami otvárajú väčší priestor podvádzaniu (žiaci si môžu možnosti povedať, ale aj ukázať v procese administrácie). Vieme, že sa podobným manipuláciám nedá úplne zabrániť. Domnievame sa však, že striedaním úloh s otvorenou a zatvorenou odpoveďou (ako je to v EČ MS) by sa posilnila reliabilita T 9. Z hľadiska opravy úloh s otvorenou odpoveďou v tom nevidíme problém, keďže aj základné školy majú počas testovania svoju komisiu, ktorá môže podľa kľúča odpovedí odpovede žiakov opraviť (ako sa to deje v predmetových maturitných komisiách na stredných školách). Sme presvedčení, že by sa takouto zmenou napravila aj verejná mienka o tomto type testovania.
- Na základe rozhovorov so žiakmi, s učiteľmi, so špeciálnymi pedagógmi i administrátormi si dovoľujeme predložiť požiadavku, aby T 9 bolo rozložené do dvoch dní – jeden deň matematika, druhý deň SJL. Žiaci sa nám sťažovali, že boli po testovaní matematiky unavení, nevedeli sa sústrediť. Dva dôležité testy v jeden deň je pre žiakov daného stupňa príliš veľa, aj z hľadiska psychohygieny. Dozista sú deviataci pripravovaní aj na záťažové situácie v rámci bežného vyučovania, avšak vystaviť ich v jeden deň dvom dôležitým testom sa nám zdá neprimerané. Prospelo by to aj žiakom s poruchami učenia, ktorých je stále viac. Naše zistenia dokladáme aj citátom špeciálnej pedagogičky: *„V T 9 sme chceli upozorniť ešte na jednu závažnú skutočnosť. Na žiakov s poruchami učenia a pozornosti. Títo žiaci majú často v odporúčaníach z CPPP pre učiteľov požiadavky typu: žiak nesmie byť v časovom strese, nesmie mať vymedzený čas na písanie testu, dajte mu toľko času, koľko potrebuje, hodnotte len to, čo žiak vypracoval, nežadajte dlhé texty, po odovzdaní testu následne ústnou formou preverte to, čo žiak vypracoval nesprávne a zistite, či je nesprávna odpoveď dôsledkom nedostatku vedomostí alebo vyplýva zo špecifickej poruchy. Pri T 9 majú títo žiaci iba viac času, test rovnaký ako všetci ostatní. Integrácia so zreteľom na špecifické poruchy učenia a pozornosti pri takejto realizácii T 9 stráca zmysel. Sústrediť sa na taký dlhý časový interval, aký je žiakom vymedzený, sa totiž nedokážu.“*
- V T 9 sa objavil text s názvom *Univerzita v meste na Dunaji*. 12. úloha (test A, 3257) bola zameraná na určenie jazykového štýlu ukážky. Odpoveď smerovala k náučnému štýlu. Domnievame sa však, že žiakov mohol text zviest' aj k odpovedi umelecký štýl, keďže bola ukážka synkretická (hybridná) a využívala aj prvky populárno-náučného štýlu alebo eseje, v ktorých sú aj znaky umeleckého štýlu. Okrem toho sú v uvedenom texte slová ako „*páni študenti*“, „*univerzita mala ctižiadost'*“, vtipné vysvetlenie, prečo sa fakulta nazývala artistickou, ba i samotný názov knihy, z ktorej bol úryvok, čo sa využíva skôr v umeleckom štýle. V súčasnosti sa mnohé texty synkretizujú, žiakov vedieme k tomu, že texty „dneška“ nie sú štýlovo/žánrovo čisté, preto považujeme distraktor „náučný štýl“ za nepresný. Mohol sa využiť štylistický čistejší text, mohlo sa v zadaní úlohy uviesť, ktorý štýl v texte „*prevažuje*“ alebo mohli byť v jednotlivých distraktoroch možnosti s 2 jazykovými štýlmi, v tomto prípade: umelecký a náučný.

- V EČ MŠ predkladáme, resp. dôrazne opakujeme ako jednu z najzávažnejších pripomienok čas vymedzený na administráciu testov: „*Ak sú v teste dlhšie texty a veľa úloh zameraných na čítanie s porozumením, treba predĺžiť čas na ich riešenie.*“ (z pripomienky SAUS z k testovaniam 2012). **90 minút v mnohých prípadoch nestačí.** V tohtoročnom teste boli ukážky rozsahovo primerané, avšak na požiadavke predĺženia času na riešenie naďalej zotrávame. Máme ohlasy od študentov, že síce stihali test vyriešiť, ale nemali čas na jeho spätnú kontrolu a na dôslednejšie riešenie úloh zameraných na čítanie s porozumením. **Domnievame sa, že z pozície NÚCEM-u máte možnosť čas na administráciu predĺžiť, preto vás o to opätovne žiadame najmä v súvislosti s novelou Vyhlášky 318/2008 o ukončovaní štúdia na stredných školách, ktorá sa v tomto čase pripravuje.**
- Chceme oceniť, že ste do EČ MS dali vyrovnaný pomer medzi jazykom, literatúrou a čítaním s porozumením. Učitelia mali pocit, že konečne sa skúša predmet SJL a nielen oblasť čítania s porozumením, ktorá by mala byť cieľom všetkých vyučovacích predmetov, resp. predmetom osobitného testu.
- Aj na základe rôznych diskusií sme sa do počuli, že sa v budúcnosti uvažuje o zmene podoby písomných maturít. Domnievame sa však, že súčasná štruktúra: EČ MS a písomná forma internej časti (ďalej PF IČ) je primeraná, učitelia sa s ňou zžili, študenti si osvojili jej podobu, preto odmietame ďalšie zmeny v už stabilizovanom systéme písomných maturít. Zmeny by sme navrhovali v oblasti výberu maturitných žánrov (niektoré z nich sa nevyskytujú v štýlovo-žánrovej čistote alebo nie sú praktickým komunikačným útvarom). Zároveň požadujeme úpravu kritérií na hodnotenie PF IČ (napr. zlúčiť jazyk s pravopisom). Návrhy na úpravy PF IČ môžeme v prípade záujmu o spoluprácu rozpracovať v osobitnom liste. Proklamované pripodobňovanie maturitných slohov akejsi práci s textom, ktorá sa realizuje v EČ MS odmietame a považujeme to za duplicitné a zmätočné, najmä v čase stabilizácie podoby maturitnej skúšky.
- V budúcnosti navrhujeme, aby sa pre zabezpečenie objektivity v oprave úloh s otvorenými odpoveďami opravovali testy EČ MS centrálnymi vyškolenými učiteľmi, čím by sa znížili aj prípadné rôzne interpretácie kľúča správnych odpovedí, čo je pri takom počte testov a hodnotiacich prirodzeným úkazom. Zároveň by sa zvýšila objektivita a výpovedná hodnota výsledkov testu. Rovnaký postup navrhujeme aj v prípade, že sa v T 9 zavedú úlohy s otvorenou odpoveďou. Vieme, že sa podobný systém opravy testov realizoval pred niekoľkými rokmi.
- Domnievame sa, že treba prepracovať katalóg Cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov zo SJL, resp. ho treba integrovať do štátneho vzdelávacieho programu, keďže je to v súčasnej podobe duplicitný dokument. Na základe jeho analýzy sme dospeli k zisteniu, že tento dokument nie je dostatočne konkrétny a pod jednotlivými obsahovými položkami nie je jasne definovaná hĺbka a šírka overovaného pojmu, čo sťažuje prípravu žiakov na písomnú maturitnú skúšku. Napr. pojem slohový útvar: *Ktoré útvary? Do akej hĺbky? Môže sa overiť pojem napr. reportáže, keď nie je explicitne uvedený?* Napr. slovné druhy: *Čo z nich? Ohybné aj neohybné? Členenie jednotlivých slovných druhov? Slovnodruhové prechody? Aj vzory?* Niekedy máme pocit, že medzi tvorcami katalógu cieľových požiadaviek (ŠPÚ) a NÚCEM-om nedochádza k nevyhnutnej komunikácii, ktorej cieľom by bolo vytvorenie dokumentu, ktorý by bol prínosom pre učiteľov, žiakov i rodičov. Domnievame sa, že NÚCEM by mal byť tvorcom výstupného dokumentu, resp. jeho významným spoluautorom (nie ŠPÚ).

- Navrhujeme verejne objasniť, aká je súvislosť výsledku testovanej školy s posudzovaním jej kvality. Dochádza tu k rozporu medzi NÚCEM-om a vyhlásením ministerstva školstva. Pracovníci NÚCEM-u na rôznych školeniach a konferenciách hovoria o tom, že výsledky z testovaní sú len jedným z kritérií hodnotenia kvality školy, kým sám pán minister hovorí, že je to najdôležitejší činiteľ hodnotenia školy, čím sa zvyšuje tlak na učiteľov zo strany vedenia školy (čo môže nepriamo viesť k podvádzaniu). Ocenili by sme oficiálne vyhlásenie zúčastnených organizácií, že výsledok z testovania nemôže byť jediným kritériom hodnotenia školy, keďže vieme, že proces testovania má mnoho vplyvov, ktoré môžu skresliť priemernú úspešnosť školy.
- Ako perspektívnu pripomienku uvádzame citát členky SAUS, ktorá v diskusii vystihla špecifický problém s cudzincami: *„Ide o cudzincov, ktorých máme u nás viac ako 30. Mnohí z nich žijú na Slovensku krátko, preto sa nám zdá, že súčasná podoba testovania zo SJL je pre nich náročná a neprimeraná. Súčasná legislatíva neumožňuje žiakov oslobodiť z testovania na ZŠ. V tomto školskom roku z celkového počtu 12 deviatakov sme mali 3 cudzincov. Test museli písať 2 Kórejci a 1 Američanka, t. j. 25% z celkového počtu. S čítaním s porozumením majú problémy mnohí Slováci, čo potom majú robiť tieto deti. Žiaci - cudzinci sú diskriminovaní. Nech by sa snažili akokoľvek, ich výsledok je výrazne slabší. Som presvedčená, že s počtom pribúdajúcich cudzincov s týmto problémom zápasí viacero škôl a ich učiteľov. V konečnom dôsledku celkový výsledok z testovania je skreslený. Ako sa dá porovnať výsledok ľubovoľnej triedy zloženej zo Slovákov a tej našej. Nech sa snažíme akokoľvek, výsledné porovnanie vyznieva v náš neprospech.“* Treba pripomenúť, že táto „diera“ v legislatíve sa vyskytuje aj na stredných školách, kde cudzinci napriek snahe zlyhávajú v testovaní SJL, ale aj v písaní PFÍČ (v jazyku a pravopise). Nemajú nárok na špecifické podmienky, ktoré majú žiaci s poruchami učenia. Je ideálnou predstavou, že by sa počas vyučovacieho obdobia mohli naučiť všetky nuansy cieľového jazyka, najmä keď sa neraz stáva, že málokedy prechádzajú na slovenskú školu od 1. ročníka ZŠ.

Uvedené pripomienky, podnety a návrhy boli vypracované na základe diskusie so zainteresovanými učiteľmi a žiakmi, s priamymi účastníkmi Testovania 9, externej časti a písomnej formy internej časti maturitnej skúšky. Majú byť len perspektívnym námetom na ďalšie zdokonaľovanie celoslovenského testovania, čím chceme predchádzať problémom, s ktorými sa stretávajú učitelia SJL a žiaci.

Na záver formou prílohy uvádzame dva z mnohých názorov našich členov, ktoré dokladajú naše zistenia.

Opakujem, oceňujeme profesionalitu v príprave tohtoročných testov, ktorou ste vytvorili učiteľom i žiakom pokojnejšiu pracovnú atmosféru a pocit zmysluplnosti vyučovania SJL v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi.

S pozdravom

PhDr. Ján Papuga, PhD.
Predseda Rady SAUS

Na vedomie:
Členovia SAUS
Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu
Štátny pedagogický ústav

Príloha: Názory členov SAUS - výber:

„Čo sa týka testovania deviatakov, nezdá sa mi prirodzené, aby žiaci písali v jeden deň dva veľké testy - MAT aj SJL. Bola som ako dozor na tohtoročnom testovaní u žiakov, ktorí majú poruchu - pozornosti a dyslexiu - na slovenčine (bola druhá v poradí). Bolo na nich vidno, že majú toho dosť - dyslektik škrtal a opravoval odpoveď za odpoveďou, len čo začuli, že skupina „normálnych“ žiakov skončila, skončili aj oni, aj keď ešte mali čas (začínali neskôr, lebo mali viac času na matematiku) - nedalo sa sústrediť. Z hľadiska psychohygieny je to neprípustné, aj keď sú žiaci zvyknutí pracovať denne 6 aj viac hodín, ale určite nie pod takýmto stresom. Ak chceme niečo robiť, robme to poriadne. Šetriť treba tam, kde sa dá, nie na úkor žiakov.“

„K testom mám tieto konkrétne pripomienky, ktoré ale nie sú zásadné. T 9 - 3257 - úloha 12 – text sa mi zdal hybrid, nie jednoznačný, uvažoval som o publicistickom i náučnom štýle. Moja zásadná pripomienka je v tom, aby sa vymenila PFIC, ktorá by sa písala napr. od 8.00 do 10.30 (témy je možné oznámiť kedykoľvek a žiaci by sa viac dostali do jazyka) a EČ (napr. od 11.00 do 12. 30). Zdá sa mi, že žiaci píšu PFIC v čase najväčšieho útlmu, zbytočne sa to naťahuje a stráca sa čas. Druhá moja zásadná pripomienka je (ale to je zrejme hudba budúcnosti a je to škoda), aby žiaci písali testy v testovacích centrách, teda pomiešaní v iných školách, nie vo svojej. V tomto roku dve z mojich troch detí písali testy, syn maturitný a dcéra Testovanie 9 a po ich zážitkoch mám pocit, že toto testovanie nemá ŽIADNU váhu pri hodnotení škôl, lebo čo sa robí, sa ani nedá počúvať - našepkávanie, ruch v triede, jeden mobil odovzdajú, druhý používajú, dokonca sú už aj nejaké hodinky, ktoré fungujú ako mobil a prehrávajú text, niekde prišiel dokonca koordinátor s výsledkami. V tejto podobe mi to pripadá ako fraška a v podstate sa ani nečudujem VŠ, že ich neberú vážne. Mam skúsenosti zo stáže v Ruskej federácii, kde počítač určí žiakovi dokonca miesto, kde má v inej škole sedieť, majú tam pripravené i perá a nesmú mať so sebou nič. Žiaci si v cudzom prostredí dovoľia oveľa menej alebo nič. Takže na výsledky testov sa vždy pozerám s rezervou, grafy sú síce pekné, ale realita úplne iná.“

„S textom pripomienky pre NÚCEM sa stotožňujem. Možno by som tam ešte zapracovala návrh na to, aby sa znova opakovala prax, kedy NÚCEM - podľa telefonátov pri opravovaní - vydal aktualizáciu a doplnenie kľúča - bolo to asi pred dvoma rokmi a predsedovia PMK mali možnosť a povinnosť si to cca po hodine opravovania EC overiť. Tým by sa, podľa mňa, vyriešila tá otázka „matka - mater...“.